

ТАҚРИЗ

ба автореферати диссертатсияи доктории Бедилзода Хусайн Кабут дар мавзуи «Манфиатҳои миллии давлатҳои Осиёи Марказӣ ва стратегияҳои мутобиқсозӣ ба муҳити геополитикии минтақа», ки барои дарёфти дараҷаи илмӣ доктори илмҳои сиёсӣ аз рӯйи ихтисоси 5.6.4 – Проблемаҳои сиёсии муносибатҳои байналмилалӣ, рушди глобалӣ ва минтақавӣ пешниҳод шудааст.

Дар шароити муосири муносибатҳои байналмилалӣ, ки бо тағйироти босуръати геополитикӣ, афзоиши рақобати қудратҳои ҷаҳонӣ, ташаккули низоми бисёрмарказӣ ва зухури таҳдидҳои нави амниятӣ тавсиф мегардад, масъалаи ҳифзи манфиатҳои миллии ва мутобиқсозии онҳо ба муҳити тағйирёбандаи геополитикӣ аҳамияти махсус пайдо кардааст. Минтақаи Осиёи Марказӣ, ки дар буриши манфиатҳои Россия, Ҷумҳурии Мардумии Чин, Иёлоти Муттаҳидаи Америка, Иттиҳоди Аврупо, Туркия ва дигар акторҳои байналмилалӣ қарор дорад, имрӯз ба яке аз фазоҳои муҳими рақобати геостратегӣ табдил ёфтааст. Дар чунин шароит таҳқиқи роҳҳои ҳифз ва татбиқи манфиатҳои миллии давлатҳои минтақа, инчунин таҳияи стратегияҳои мутобиқсозии онҳо ба муҳити нави геополитикӣ, аз ҷумлаи масъалаҳои калидии илми сиёсатшиносӣ ба шумор меравад.

Муаллифи диссертатсия мубрамияти мавзуро бо така ба воқеиятҳои муосири сиёсати ҷаҳонӣ ва минтақавӣ асоснок намуда, нишон медиҳад, ки ҷаҳонишавӣ, рақобати геоиктисодӣ ва геополитикӣ, таҳдидҳои гибридӣ, кибертаҳдидҳо, ҷангҳои иттилоотӣ, терроризм ва экстремизм ба давлатҳои Осиёи Марказӣ зарурати таҳияи стратегияҳои нави ҳифзи манфиатҳои миллиро пеш мегузоранд. Ин мавқеъ бо сиёсати хориҷии мутавозини Ҷумҳурии Тоҷикистон ва афзалиятҳои рушди миллии мувофиқ мебошад.

Дар автореферат дараҷаи таҳқиқи мавзӯ ба таври нисбатан пурра баррасӣ шудааст. Муаллиф таҳкурсии назариявӣю методологии таҳқиқотро ба осори мутафаккирони классикӣ ва муосири илмҳои сиёсӣ ва муносибатҳои байналмилалӣ така намуда, саҳми Н. Макиавелли, Ж. Боден, М. Вебер, Р. Арон, Г. Моргентау, К. Уолтс, Ҷ. Миршаймер, Р. Кеохейн, А. Вендт ва дигаронро дар ташаккули назарияи манфиатҳои

миллӣ ва геополитика нишон медиҳад. Ҳамчунин, корҳои муҳаққиқони ватанӣ ва хориҷӣ оид ба масъалаҳои Осиёи Марказӣ ва амнияти минтақавӣ мавриди истифода қарор гирифтаанд, ки ин аз сатҳи ҳуби огоҳии илмии муаллиф шаҳодат медиҳад.

Мақсади таҳқиқот таҳлилу таҳқиқи манфиатҳои миллии кишварҳои Осиёи Марказӣ ва стратегияҳои мутобиқсозии онҳо ба муҳити геополитикӣ мебошад. Барои расидан ба ин мақсад маҷмуи васеи вазифаҳои илмӣ муайян гардидаанд, ки масъалаҳои назариявии манфиатҳои миллӣ, консепсияи миллат ва давлати миллӣ, таъсири ҷаҳонишавӣ, таҳдидҳои муосир, ҳамкориҳои минтақавӣ ва нақши қудратҳои бузургро дар бар мегиранд. Ин вазифаҳо мантиқан бо мақсад ва объекту предмети таҳқиқот мувофиқ мебошанд.

Аз муҳтавои автореферат бармеояд, ки муаллиф дар боби аввал ҷанбаҳои назариявӣ ва методологии таҳқиқи манфиатҳои миллӣ дар давлатҳои Осиёи Марказиро баррасӣ намуда, мафҳуми манфиатҳои миллӣ, хусусиятҳо ва сохтори онро таҳлил кардааст. Муаллиф дуруст нишон медиҳад, ки манфиатҳои миллӣ дорои табиати ҳамзамон объективӣ ва субъективӣ буда, ба омилҳои сиёсӣ, иқтисодӣ, иҷтимоӣ ва фарҳангӣ вобастагии зич доранд. Таҳлили мафҳумҳои «миллат» ва «давлати миллӣ» низ дорои аҳамияти назариявӣ мебошад, зеро масъалаи давлатдорӣ миллӣ барои кишварҳои пасошӯравӣ, аз ҷумла давлатҳои Осиёи Марказӣ, аҳамияти калидӣ дорад.

Дар қисматҳои минбаъдаи таҳқиқот масъалаҳои ҳифзи манфиатҳои миллӣ дар шароити ҷаҳонишавӣ, таъсири равандҳои геополитикии муосир ба устувории манфиатҳои миллии Тоҷикистон ва кишварҳои минтақа, инчунин хусусиятҳои рақобати Россия, Чин ва дигар қудратҳои минтақавӣ дар Осиёи Марказӣ мавриди таҳлил қарор гирифтаанд. Муаллиф нишон медиҳад, ки давлатҳои минтақа барои ҳифзи истиқлоли сиёсӣ ва рушди устувор маҷбур мебошанд сиёсати мутавозин ва бисёрсамтаи хориҷиро пеш баранд.

Навгони илмии диссертатсия дар он ифода меёбад, ки дар илмҳои сиёсии ватанӣ масъалаи манфиатҳои миллии давлатҳои Осиёи Марказӣ ва стратегияҳои мутобиқсозии онҳо ба муҳити геополитикии минтақа ба таври маҷмӯӣ ва комплексӣ мавриди таҳлил қарор гирифтааст. Муаллиф заминаҳои назариявии манфиатҳои миллӣ, хусусиятҳои давлати миллӣ

дар шароити ҷаҳонишавӣ, стратегияҳои ҳифзи манфиатҳои миллӣ ва таъсири равандҳои геополитикиро ба таври системавӣ таҳлил намуда, кӯшиш кардааст модели умумии фаҳмиши мутобиқсозии манфиатҳои миллӣ ба муҳити геополитикиро пешниҳод намояд.

Ба нуктаҳои муҳими навгонии илмӣ метавон чунин натиҷаҳоро мансуб донист: асоснок намудани заминаҳои назариявии таҳқиқи манфиатҳои миллӣ; тавзеҳи масъалаи миллат ва давлати миллӣ ҳамчун падидаҳои таърихӣ сиёсӣ; муайян намудани ҷойгоҳи давлати миллӣ дар низоми нави муносибатҳои байналмилалӣ; таҳлили таъсири ҷаҳонишавӣ ба устувории манфиатҳои миллӣ; асоснок намудани стратегияҳои ҳифзи манфиатҳои миллӣ дар шароити низоми нави ҷаҳонӣ; нишон додани таъсири равандҳои муносири геополитикӣ ба манфиатҳои миллии Тоҷикистон; таҳлили рақобати манфиатҳои Россия ва Чин дар Осиёи Марказӣ; муайян намудани нақши кишварҳои минтақа дар таъмини амнияти минтақавӣ ва низоми бисёрмарказии муносибатҳои байналмилалӣ.

Нуктаҳои ба ҳимоя пешниҳодшуда низ аз ҷиҳати назариявӣ ҷолиб мебошанд. Муаллиф манфиатҳои миллиро ҳамчун ифодаи ниёзҳо ва манофеи умумии ҷомеаи миллӣ арзёбӣ намуда, робитаи мутақобилаи миллат ва давлатро ҳамчун омили муҳими устувории давлатдорӣ шарҳ медиҳад. Мавқеи муаллиф оид ба нақши сиёсати мутаваззини хориҷӣ дар таъмини амнияти миллӣ устувории мавқеи давлатҳои Осиёи Марказӣ дар муҳити рақобати геополитикӣ қобили дастгирӣ мебошад.

Аҳамияти назариявии таҳқиқот дар такмили назарияи манфиатҳои миллӣ ва стратегияҳои мутобиқсозӣ дар илмҳои сиёсӣ зоҳир мегардад. Равиши концептуалии пешниҳодшуда метавонад барои таҳқиқоти минбаъдаи илмӣ дар соҳаи муносибатҳои байналмилалӣ, геополитика ва амнияти миллӣ заминаи методологӣ фароҳам оварад. Муаллиф кӯшиш кардааст мафҳумҳои «манфиатҳои миллӣ», «давлати миллӣ», «амнияти миллӣ» ва «мутобиқсозии стратегӣ»-ро дар доираи як низоми таҳлилӣ муттаҳид намояд, ки барои илми сиёсатшиносии ватанӣ аҳамияти муайян дорад.

Арзиши амалии натиҷаҳои таҳқиқот низ назаррас мебошад. Тавсияҳо ва хулосаҳои пешниҳодшуда метавонанд ҳангоми таҳияи ҳуҷҷатҳои стратегии давлатӣ, концепсияҳои сиёсати хориҷӣ барномаҳои

амнияти миллӣ ва механизмҳои ҳамкории минтақавӣ истифода шаванд. Инчунин маводи диссертатсия барои таълими фанҳои «Муносибатҳои байналмилалӣ», «Геополитика», «Амнияти байналмилалӣ», «Сиёсатшиносӣ» ва «Минтақашиносӣ» аҳамияти омӯзишӣ дорад.

Муаллиф барои таъмини эътимоднокии натиҷаҳо аз таҳлили системавӣ ва сохторӣ, таҳлили муқоисавӣ, таҳлили муҳтаво, моделсозии сиёсӣ ва усулҳои пешбиниҳои геополитикӣ истифода намудааст. Интихоби чунин маҷмуи усулҳо барои таҳқиқи масъалаи мураккаби манфиатҳои миллӣ ва геополитика қобили қабул мебошад. Робитаи таҳқиқот бо Стратегияи миллии рушди Ҷумҳурии Тоҷикистон барои давраи то соли 2030, Консепсияи сиёсати хориҷии Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Стратегияи амнияти миллӣ низ дуруст нишон дода шудааст.

Бо вучуди арзиши назарраси илмӣ таҳқиқот, баъзе мулоҳизаҳои тавсиявӣ низ ҷой доранд. Аввалан, дар автореферат таҳлили муқоисавии таҷрибаи давлатҳои Осиёи Марказӣ бо дигар минтақаҳои геополитикии ҷаҳон, масалан Қафқоз ё Осиёи Ҷанубу Шарқӣ, метавонист муфасссалтар инъикос гардад. Дуюм, баъзе хулосаҳо оид ба таъсири рақобати кудратҳои ҷаҳонӣ ба стратегияҳои мутобиқсозии кишварҳои минтақа бо маълумоти омӯрӣ ва таҳлилҳои муқоисавӣ бештар тақвият меёфтанд. Сеюм, масъалаҳои вобаста ба амнияти киберӣ, зеҳни сунъӣ ва рақамикунонии муносибатҳои байналмилалӣ ҳамчун омилҳои нави таъсиррасон ба манфиатҳои миллӣ метавонанд васеътар таҳлил карда шаванд.

Ин эродҳо хусусияти тавсиявӣ дошта, ба арзиши умумии илмӣ ва натиҷаҳои асосии диссертатсия таъсири ҷиддӣ намерасонанд. Дар маҷмӯъ, автореферат нишон медиҳад, ки муаллиф масъалаи мавриди таҳқиқро аз нигоҳи назариявӣ ва амалӣ хуб дарк намуда, қобилияти таҳлили мустақилонаи равандҳои мураккаби сиёсӣ ва геополитикиро дорро мебошад.

ХУЛОСА

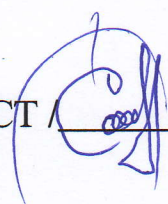
Автореферати диссертатсияи доктории Бедилзода Ҳусайн Кабут дар мавзӯи «Манфиатҳои миллии давлатҳои Осиёи Марказӣ ва стратегияҳои мутобиқсозӣ ба муҳити геополитикии минтақа» ба талаботи муқаррарнамудаи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон барои диссертатсияҳои доктори илмҳо ҷавобгӯ

буда, натиҷаҳои илмӣ пешниҳодшуда дорои навгонии илмӣ, аҳаммияти назариявӣ ва арзиши амалии баланд мебошанд. Аз ин рӯ, муаллифи диссертатсия сазовори дарёфти дараҷаи илмӣ доктори илмҳои сиёсӣ аз рӯйи ихтисоси 5.6.4. – Проблемаҳои сиёсии муносибатҳои байналмилалӣ, рушди глобалӣ ва минтақавӣ мебошад.

Муқарриз,

доктори илмҳои сиёсӣ, дотсент,

декани факултети сиёсатшиносӣ

ва муносибатҳои байналхалқии ДДХБСТ / / Саидзода Ш.Ш.

Имзои Саидзода Ш.Ш.-ро

тасдиқ менамоям:

Сардори раёсати кадрҳо ва корҳои

махсуси Донишгоҳи давлатии ҳуқуқ,

бизнес ва сиёсати Тоҷикистон

/ Бобоев А.Х.

Суроғи муассиса:

735700, Ҷумҳурии Тоҷикистон, вилояти Суғд,

шаҳри Хучанд, мкр-н 17, хонаи 1.

Тел: +992 (3422) 23811

E-mail: tsulbp@rambler.ru

«25» 08 соли 2026